

MOKÁNY SÁNDOR 1932–2010

BÜKY LÁSZLÓ

Mokány Sándor a hajdani koronavárosban, a Tisza melletti Técsőn született 1932. június 6-án. Édesapja ácsmester volt, aki gazdálkodással is foglalkozott, és aki fiát taníttatta. A városka az államhatárok változása miatt tartozott Csehszlovákiához, Magyarországhoz, a Szovjetunióhoz (most Ukrajnához), így az iskolákat is váltani kellett: Mokány Sándor a técsői alsó osztályok után ugyan Huszton kezdte a gimnáziumot, de Técsőn fejezte be. Az Ungvári Állami Egyetemen 1954-ben középiskolai tanár lett.

Az egyetemi tanulmányok után rövid ideig a técsői járás pedagógiai-módszertani munkaközösségét vezette. 1956-ban felvették aspiránsnak a tartui egyetemre, az észt felsőoktatási intézmények szívesen fogadták a magyar nyelvrokonokat. A finnugor tanszéken, amelyhez Mokány került, akkor Paul Ariste volt a vezető. Az aspirantúra után a máramarosi ruszin nyelvjárások magyar jövevényszavairól készített kandidátusi disszertációt, amelyet 656 szóból álló etimológiai-történeti szótár zár. A kandidátusi minősítést 1966-ban szerezte meg. A leningrádi egyetem magyarnyelvtanárából egyetemi docens 1971-ben lett.

Még a szovjetunióbeli enyhülési folyamat megakadása előtt 1977-ben sikerült Magyarországra települnie. A József Attila Tudományegyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékén kapott állást, ami sokban Deme László önzetlen segítségének is eredménye (ugyanis ő ebben az évben lett a tanszék vezetője). Feleségét, a szintén nyelvész kandidátus Mokány Katalint azonban a szegedi egyetem akkor egy (!) fős néprajzi tanszéke, pontosabban (erősen párthű) vezetője nem fogadta, ezért nem tudtak Szegeden letelepedni. Némi hányattatás után Budaörsön jutottak lakáshoz. Mokány Sándor így csatlakozott a (Budapestről Szegedre) „lejáró” tanárok táborához, akiket az akkori ún. párt- és állami vezetés – ők tudták, miért – általában nem nézett jó szemmel. Mokányné Nagy Katalin (1941–2010) idővel a MTA könyvtárában dolgozott; férjével számos közös tanulmányt közölt.

Mokány Sándor a Magyar Nyelvészeti Tanszéken a 2000. év végéig dolgozott, illetőleg az után is (részben önkéntes, tehát nem javadalmazott) óraadóként. Időközben számos esztendeig volt vendégtanár Pozsonyban (1982–1989), Prágában (1991–1995), rövid ideig az ELTE docenseként az ukrán szak képzésében vett részt a Szláv Filológia Tanszéken. Szegeden a magyar nyelvészeti órák mellett vállalt némelykor észt szemináriumokat is a Finnugor tanszéken.

A szovjetunióbeli kiadványokban föllelhető nyelvtudományi munkái mellett maradandó az itthon kiadott mintegy száz etimológiája (Magyar szófejtések, 1980) és kötet terjedelmű dolgozata a népetimológiáról mint szóalkotási és szóalakítási módról (1995). Mokány Sándor etimológiáira ugyan többször hivatkozik az Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen, mivel szófejtéseinek túlnyomó része nyelvjárási szó-

kincselemek eredetére vonatkozik, ezeket nem vette föl a szótár (amint korábban az TESz. sem).

Mokány a magyar–szláv nyelvi kapcsolatok kutatójaként bizonyos mértékig szláv nyelvészként is számon tartandó, ukrán és szlovák tárgyú dolgozatai Szentpéterváron, Uzsgorodban és másutt jelentek meg. Dolgozatait nagy, szinte aggályos körültekintéssel, pontossággal írta, nem véletlenül lett az Új magyar tájszótár ötödik, befejező kötetének lektora. Megfontoltsága és szerénysége nem akadályozta, hogy mindenkor határozottan kiálljon a szakmai színvonal és tisztesség mellett. Ennek utolsó bizonyítéka éppen a halála előtti napokban megjelentetett, mondhatni: tanulmányszámba menő, magyar népnyelvi vonatkozású könyvbírálata a Nyelvtudományi Közleményekben.

Mokány Sándor életének színterei a történelem viharai miatt is többször változtak, érett emberként és nyelvészként jutott ismét magyar földre. Dolgos (évtizedekig kisebbségben töltött) élete során az ún. szocializmus különféle módozataival kellett megismerkednie (nem is szólva leningrádi „szovjet” sajátosságokról). Szegedi éveit során apránként idomult a hazai viszonyokhoz, ebben tanári és tudományos munkájának szeretete segítette, amelyet látva és érezve egyetemi hallgatói és kollégái aligha nem kivétel nélkül becsülték.

Mokány Sándor néhány hónappal feleségének váratlan elhunytá és betegségek csapásai után 2010. november 20-án Budaörsön kilépett onnan, ahonnan élete utolsó harminc évtizedében a magasból azt a földet látta, amelynek népéből jött, és amelynek nyelvét kutatta. A százhalombattai temető mellől a Dunára látni, itt legyen neki könnyű a föld, ha Mokány Sándor nem is a szűkebb pátriájában, a számára oly kedves Tiszánál nyugszik.

Büky László 1997: Mokány Sándor hatvanöt éves, *Néprajz és Nyelvtudomány* **38**, 5–6.
Tátrai Szilárd 2002: Mokány Sándor 70 éves, *Magyar Nyelvőr* **126**, 380–2.